DOI: 10.58242/millifolklor.1066485

MAKALELER/ARTICLES/LES ARTICLES

MÜZELERİN GÜCÜ: SÜRDÜRÜLEBİLİR ÇEVRE, KALKINMA VE ÇEŞİTLİLİK STRATEJİLERİ İÇİN EKOMÜZELER*

Power of Museums: Ecomuseums for Sustainable Environment, Development and Diversity

Seda GÖZ**
Doç. Dr. Ceren GÜNERÖZ***

ÖZ

Uluslararası Müzeler Konseyi ICOM, 18 Mayıs 2022 tarihînde kutlanan Uluslararası Müzeler Günü'nün temasını "Müzelerin Gücü" olarak belirlemiştir. Tema ilan edilirken, 21. yüzyılda müzelerin kendilerini çevreleyen dünyada etki bırakma ve dünyayı daha iyi bir yer hâline getirme konusunda yüksek bir potansiyele sahip olduğu aktarılarak; müzelerin gücünden daha çok faydalanılması gerektiğini vurgulanmıştır. ICOM 2023 yılının Uluslararası Müzeler Günü temasını ise, "Müzeler, Sürdürülebilirlik ve Refah" olarak belirlemiştir. Bu tema müze ve topluluklar arasında profesyonel olarak kurulacak ilişkinin boyutları konusunda fikir vermekte ve sürdürülebilirlik temasına odaklanmaktadır. Son yirmi yılda müzebilim alanında yeni temayı destekleyen ve gücünü topluluklardan alan iki kavram dikkat çekmektedir: "topluluk müzesi" ve "ekomüze". Ekomüze, bulunduğu bölgenin yerel sakinlerinin katılımını ve çevrenin kilit rolünü vurgulayarak, müzenin geleneksel tanımını fiziki bir binadan, köyleri, doğal kaynakları ve bölge insanını kapsayan bir ekolojik bölgeye doğru genişletmektedir. Açık hava müzelerinin dayandığı düşünceye benzemekle birlikte, ekomüze binaları, doğal kaynakları korumayı vurgular, kültürel çeşitliliğe ve biyo-çeşitliliğe odaklanır. Ekomüze kavramı koleksiyona ve sergiye dayalı geleneksel müze düşüncesini ortadan kaldırarak, müzecilik alanında devrim niteliğinde bir gelişmeyi de meydana getirmektedir. Ekomüzeler, toplumsal katılıma dayalı olarak bir yerin kimliğine odaklanır ve anlaşma yoluyla ilgili topluluğu ve mirasını iyileştirmeye çalışır. Bir ekomüze, bir topluluğu kendi mirasını yönetmede desteklemeyi, kaynaklarını ve geleneklerini korumasına yardımcı olmayı, aynı zamanda turistleri ve topluluk üyelerini ekomüze alanlarını ziyaret etmekten ve kullanmaktan zevk almaya teşvik etmeyi amaçlar. Bu amaçlar doğrultusunda ekomüzelerin biyolojik ve kültürel çevreleri değiştirebileceğine ilişkin çok sayıda göstergeden söz edilebilir. İçinde bulunduğumuz yüzyılda gelişmekte olan ülkeler, ekonomi, postkolonyal kalkınma ve zayıf yönetişim yapıları, küresel iklim değişikliğine verilen yanıtlar ve yoksullaştırılmış eğitim yapısı da dahil olmak üzere çevreyi etkileyen birçok benzersiz zorlukla karşı karşıyadır. Ekomüzelerin bu sorunlarla birlikte dünyayı etkisi altına alan COVİD-19 pandemisinin etkilerinin hafifletilmesinde önemli roller oynayabilecekleri ön görülmektedir. Bu çalışmada ekomüzelerin gücünü göz önüne almak, sürdürülebilir bir çevre oluşturmada ve kalkınmaya katkı sağlamada oynadıkları rolleri vurgulamak için Melbourne Batı'nın Yaşayan Müzesi (Avustralya), Kalyna Ülkesi Ekomüzesi (Kanada), Santa Cruz Ekomüzesi (Brezilya), Asahi Kasabası Ekomüzesi (Japonya) ve Casentino Ekomüzesi (İtalya) örnekleri ayrıntılı olarak incelenmiştir. Türkiye'den, ekomüzeleşmeye yönelik çalışmalar için alan yazın taramasıyla birlikte Ankara'da yer alan Altınköy Açık Hava Müzesi ve Beypazarı Yaşayan Köy Anadolu Açık Hava Müzesi, Bayburt'ta bulunan Kenan Yavuz Etnografya Müzesi, Bolu'da yer alan Hüsamettindere Köyü Ekomüzesi, Çanakkale'de bulunan Opet Etnoköy Çıplak Projesi ve Kars'ta yer alan Boğatepe Köyü Kars Zavot Peynir Müzesi ile ilgili güncel veriler derlenmiştir. Yurtdışı ve Türkiye'den derlenen örneklerden katılım ve sürdürülebilirlik stratejisi doğrultusunda, hazırladıkları etkinlikler ön plana çıkarılmıştır. Buradan hareketle yeni nesil bir ekomüzenin, çevresel ve ekonomik sürdürülebilir kalkınma ve çeşitlilik stratejilerinin önemi ortaya koyulmuş, sürdürülebilir kırsal kalkınma hedeflerinin gerçekleştirilmesinde de büyük fırsat olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler
Müzecilik, ekomüze, sürdürülebilirlik, kırsal kalkınma, katılım.

* Geliş tarihi: 2 Şubat 2022 - Kabul tarihi: 18 Ağustos 2023
Göz, Seda; Güneröz, Ceren. "Müzelerin Gücü: Sürdürülebilir Çevre, Kalkınma ve Çeşitlilik Stratejileri İçin Ekomüzeler", *Millî Folklor* 139 (Güz 2023): 5-17
** Bilim Uzmanı. Kimya Mühendisi. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara/Türkiye, sedagozekinci@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1172-1770.
*** Ankara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Müzecilik Bölümü, Ankara/Türkiye, Eposta: ckaradeniz@ankara.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5773-8557.

ABSTRACT

The International Council of Museums ICOM has determined the theme of the International Museum Day, which was celebrated on May 18, 2022, as "The Power of Museums". In announcing the theme, ICOM stated that in the 21st century, museums have a high potential to make an impact on the world around them and make the world a better place; it also emphasizes that the power of museums should be used more. ICOM has identified the theme of International Museum Day for 2023 as "Museums, Sustainability and Prosperity". This theme gives an idea about the dimensions of the professional relationship to be established between the museum and the communities and focuses on the theme of sustainability. Museology explains the power of museums with postmodern discourse, museum diversity and changing museum functions. In the last two decades, two new concepts that draw attention from communities in the field of museology: "community museum" and "ecomuseum". Emphasizing the involvement of local residents of the area and the key role of the environment, the ecomuseum expands the traditional definition of the museum from a physical building to an ecoregion that encompasses many villages, natural resources and all people living in that area. Similar to the idea that open-air museums are based on, ecomuseum buildings emphasize conservation, focus on cultural diversity and biodiversity, and encourage people to preserve their original habitats rather than move elsewhere and build artificial sites. The concept of ecomuseum also creates a revolutionary development in the field of museology by eliminating the traditional idea of museums based on collections and exhibitions. Ecomuseums focus on the identity of a place based on community participation and seek to improve the associated community and its heritage through agreement. An ecomuseum aims to support a community in managing its heritage, helping it to preserve its resources and traditions, while encouraging tourists and community members to enjoy visiting and using the ecomuseum's grounds. For these purposes, there are many indications that ecomuseums can change biological and cultural environments. In this century, developing countries face many unique challenges affecting the environment, including the economy, postcolonial development and weak governance structures, responses to global climate change, and an impoverished education structure. It is foreseen that ecomuseums can play an important role in mitigating the effects of the COVID-19 pandemic, which has affected the world with these problems. In this study, the Living Museum of the West in Melbourne (Australia), the Ecomuseum of Kalyna Country (Canada), the Ecomuseum of Santa Cruz (Brazil), the Ecomuseum of Asahimachi (Japan) and Casentino Ecomuseum (Italy) were examined in detail in order to consider the power of ecomuseums and highlight their role in creating a sustainable environment and contributing to development. Up to date information on Altınköy Open Air Museum and Beypazarı Living Village Anatolian Open Air Museum in Ankara, Kenan Yavuz Ethnography Museum in Bayburt, Hüsamettindere Village Ecomuseum in Bolu, Opet Etnoköy Naked Project in Çanakkale and the Kars Zavot Cheese Museum in the Boğatepe village in Kars have been compiled together with a literature review for studies on ecomuseuming from Türkiye. Based on the examples collected from abroad and Türkiye, suggestions are presented under the headings of planning, research and development, public participation, management plan, landscape, resource and marketing management, promotion and media management, and education management for a new generation ecomuseum model.

Key Words

Museology, ecomuseum, sustainability, urban sustainability, participation.

Giriş

21. yüzyılda müzeleri yerel ve bölgesel kalkınmada sürdürülebilirliği sağlamak için halkın katılımıyla; kültürel, çevresel, ekolojik ve ekonomik göstergelerin yol göstericiliğinde bir sistem oluşturmak ve kültürel mirası korurken çevre ile uyumlu, yenilikçi, uygulanabilir kültürel istihdam sistemleri olarak düşünmek mümkündür. Müzeler yaratıcılığın ve yeniliğin ayrıştırıcılarıdır (Negri, 2012: 41). Bu ayrıştırıcıların sayısındaki ve çeşitliliğindeki artışa neden olan faktörler arasında etkileşimli müze sergilerinin açılması, endüstriyel arkeolojide patlama yaşanması, müzecilikte "yorum merkezleri" kavramının ortaya çıkması, koleksiyonsuz müzelerin sayısının artması, müzecilikte yeni örgüt ve yasal statü biçimlerine yönelme, yeni malzemelerin ve sergi düzenlerinin kullanılması, müze içinde ve dışında multimedya iletişimi gibi yeni teknolojilerin yoğun olarak kullanılması ve ekomüze gibi müzebilim kavramları öne çıkmaktadır. Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM) tarafından güncellenen müze tanımları ve "müzeler günü temaları" müzelerin çalışma ve hizmet biçimlerini şekillendiren etmenlerdir.

ICOM 2023 yılının temasını, "Müzeler, Sürdürülebilirlik ve Refah" olarak belirlemiştir. Bu tema müze ve topluluklar arasında profesyonel olarak kurulacak ilişkinin

boyutları konusunda fikir vermekte ve "sürdürülebilirlik" temasına odaklanmaktadır. Tema, müzelerin iklim eylemini desteklemek ve kapsayıcılığı teşvik etmekten sosyal izolasyonla mücadeleye ve ruh sağlığını iyileştirmeye kadar farkı rollerini öne çıkarmaktadır. Bu temaya odaklanan müzeler arasında gücünü topluluklardan alan iki yeni tür dikkat çekmektedir: "topluluk müzesi" ve "ekomüze". Latham ve Jaede (2021:4), müzelerin iyileştirici gücünün COVİD-19 salgınıyla birlikte "pozitif müzecilik" yaklaşımı ile gündeme geldiğini vurgulamaktadır. Pozitif müzecilik deneysel araştırmalara dayanan ve uygulamaya yönelik bir çerçevedir. Müze bağlamlarında insanların nesnelerle anlamlı şekillerde etkileşime girmeleri beklenir. Pozitif müzecilik, müzeleri insanların gelişeceği bir yer olarak konumlandırmaya çalışır ve insanların iyilik hâline odaklanır. Müzede ziyaretçinin farkındalık, şefkat, şükran ve dayanıklılık gibi kavramları öne çıkarmasını sağlayacak uygulamalar benimsenir.

Müzeler, ziyaretçilerin kendi coğrafyalarında farklı ve olumlu bir bakış açısıyla gelişmesini sağlayabilir. Bu değişimin en önemli etkisi katılımdır. Müzelerdeki toplumsal çalışmaların öne çıkması, müze ile katılımcıların ilişkilerinin yeniden yorumlanarak yapılandırılmasını sağlamış; katılımcılar müzelerde düzenleme ve yönetim süreçlerinde aktif rol oynayarak "yapan kişi" hâline gelmişlerdir (Karadeniz, Okvuran, Artar ve İlhan, 2015: 206). Göz (2021:7) de, açık hava müzeleri, arkeopark, Neolitik köy, yaşayan müze, ekonomüze ve ekomüze gibi pek çok terim müzeye izleyici ve ziyaretçi katılımının artırılması bağlamında müze terminolojisine girdiğini belirtmektedir. Bu çalışmanın amacı, ekomüzelerin gücünü göz önünde bulundurarak, bu müzelerin sürdürülebilir bir çevre oluşturmada ve kalkınmaya katkı sağlamada oynadıkları rolleri vurgulamaktır. Bu bağlamda, yurt dışı örneklerinin yanı sıra Türkiye'deki ekomüze çalışmalarına yer verilmiş ve ele alınan örneklerin katılım ve sürdürülebilirlik stratejileri doğrultusunda, hazırladıkları etkinlikler incelenmiştir. Yapılan çalışmanın, özel müze sayısı ve çeşitliliği hızla artan Türkiye'de kırsal kalkınma programlarında müzelere ve müze ekonomisine katkı sağlayan örneklerin saptanması açısından müzecilik alan yazınına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Acar (2016:321) ekomüzeyi, "coğrafi olarak belirli bir bölgede yer alan, bulunduğu yerin özellikleri ile barışık, o yerde yaşayan sakinlerin geçmişine ve kültürel değerlerine saygılı olduğu, bölgenin var olan kimliğini merkezine alan, koruyup sahip çıkarak, yavaş yavaş yok olmaya yüz tutmuş varlıklarının farkına vararak devamlılığını sağlamak için emek harcayan, geçmişin değerlerini bugünün koşulları ile yorumlayarak geleceğe ışık tutan, sürdürülebilir kalkınma için dayanak oluşturan ve bu kapsamda topluma hizmet etmeyi amaçlayan bir sistemler bütünü" olarak tanımlamaktadır. Ekomüzenin ne olduğunu tartışan ve geleneksel müze ile farkını vurgulayan girişimler vardır. Renee Rivard 1988'de iki müze türünü karşılaştıran bir formül ortaya koymuştur. Bu formüle göre, geleneksel müze; bina, koleksiyon, uzman ve ziyaretçilerden oluşan bir bütündür. Ekomüze ise; bölge, miras, bellek ve toplum karmasıdır. Ekomüze kavramı salt bir bölgenin jeolojik özelliklerini, bitki ve hayvanlarını konu olarak ele almaz; bölgede halkını, doğal ve kültürel peyzajı, somut ve somut olmayan kültürel değerleri ve yaşam şekillerini de kapsar. Ekomüzede aynı topraktan olmanın getirdiği ortak bakış açıları ortaya koyulur. Aynı zamanda bir ekomüze, müze kültürünün yanında kırsal yaşam ve ekonomik gelişim alanıyla da yakın bağlar içerisindedir (Onur, 2014: 452).

Her Yönüyle Ekomüze

1971'de Hughes de Varine ve Georges Henri Rivière "ekomüzeyi" dört temel ilke kapsamında ele almışlardır:

1. Ekomüzenin odağında yer aldığı topluluk,

2. Ekomüzenin topluluk için bir aracı nokta olması,
3. Ekomüzenin sosyal etkinlikler ve yerel toplantılar için bir merkez olması,
4. Ekomüzenin izleyiciler için bir etkileşim ve temsil sağlaması (Museology Timeline, 2021).

1980'lerde yaşanan sanayi krizine kültürel yanıt olarak etnografya müzesi, ekomüze ve benzer örnekler İngiltere'de açılmış, aynı şekilde Fransa'da 1970'lerde yaşanan tarım krizini aşmak için doğa parkları politikası geliştirilmiş ve bu yaklaşım ülkede ekomüze uygulamalarını da başlatmıştır (Onur, 2014:457). 1984'te yayımlanan Quebec Bildirgesi kültürel mirasın korunması gerekliliğini gündeme getirmiş; topluluk müzeciliğini öne çıkarmıştır (Quebec Declaration, 2021). ICOM tarafından 18 Mayıs'ta kutlanan Uluslararası Müzeler Günü temaları da ekomüzenin önemini vurgulamıştır.

1992/ Museums and the Environment (Müzeler ve Çevre)

1993/ Museums and the Indigenous People (Müzeler ve Yerel Halklar)

2004/ Museums and Intangible Heritage (Müzeler ve Somut Olmayan Kültürel Miras)

2009/ Museums and Tourism (Müzeler ve Turizm)

2015/ Museums for a Sustainable Society (Sürdürülebilir Toplum için Müzeler)

2016/ Museums and Cultural Landscapes (Müzeler ve Kültürel Peyzajlar)

2016'da hazırlanan Milano İş birliği Şartı "Ekomüzeler ve Kültürel Manzaralar" temasını merkezine almaktadır. Bir ekomüze katılıma öncelik verirken planladığı her projenin sürdürülebilir gelişimini savunur. Yerel sakinlerin katılımı ile oluşan bir ağ olan ekomüze, sosyal kalkınma, kültürel kalkınma, ekonomik kalkınma ve topluluğun konforu için emek harcayan kendi dışındaki kamu ve özel sektörle iş birliğine gider. Bunula birlikte yerel halkın kalkınmasının ekonomik, kültürel, toplumsal, sosyal, eğitimsel vb. boyutlarını kapsar. Milano İş birliği Şartı ile ekomüzenin tanımları yapılmış ve bölge ile ilişkisi öne çıkarılmıştır (DROPS, 2020).

Ekomüze felsefesi ve uygulamaları içinde, ekomüzeleri karakterize eden bir dizi gösterge bulunmaktadır. İlk olarak, 2006'da Gerard Corsane tarafından belirlenen 21 ilke bir değerlendirme aracı olarak kullanılmıştır. Bu ilkeler, bir ekomüzenin özel karakterizasyonu için hazırlanmış ilkelerdir. 21 ilke, ekomüzelerin demokratik ve katılımcı doğasına; içeriğine ve bu müzelerde kullanılan yaklaşım ve yöntemleri odağına almaktadır (Ecomuseum Indicators, 2020).

1999'da yayınlanan "Ekomüzeler: Bir Yer Duygusu" adlı kaynakta, ekomüzelere uygulanabilecek beş ilke sunulmuştur. İlk olarak geleneksel sınırlarla tanımlanması gerekmeyen bir bölgenin kabul edilmesidir. İkincisi, yerinde koruma ve yorumlama ile bağlantılı bir "parçalı site" politikasının benimsenmesidir. Üçüncüsü, bağlantı ve iş birliği yoluyla sitelerin korunması ve yorumlanmasıdır. Dördüncüsü, yerel toplulukların güçlendirilmesi; yerel halkın müze etkinliklerine ve kültürel kimliklerinin oluşturulmasına katılımıdır. Beşincisi ise, "disiplinlerarası ve bütünsel yorumlama potansiyeli" dir (Ecomuseum Indicators, 2020).

Ekomüze sayısı 1970'lerin sonunda Avrupa kıtasında 20 olarak ifade edilirken, 1980'lerde Fransa'da 50'den fazla müzenin ekomüze adını aldığı görülmektedir. 2009'da ise dünya genelinde 351 ekomüzenin var olduğu ve bu ekomüzelerin 287'ninin Avrupa kıtasında yer aldığı, 64'ünün de Avrupa kıtası dışındaki ülkelerde bulunduğu görülmektedir. 2012 yılı ile ekomüze sayısı Avrupa Birliği ülkelerinde 341 ve diğer ülkelerde 70 olmak üzere toplam 411 ekomüzeye ulaşmıştır. Avrupa'daki ekomüzelerin 200 kadarı İtalya'da, 70'ten daha fazlası İspanya'da ve 60'in üzerinde Fransa'da bulunmaktadır

(Riva, 2017:15). Elmalı Şen, Yetim ve Öztürk, (2020:921), günümüzde dünya genelinde 600'ü üzerinde ekomüzenin varlığından söz etmektedir.

Tablo 1. 21 Ekomüze Göstergesi/ Temel İlkeler (Ecomuseum Indicators, 2020)

Demokratik ve Katılımcı Yapı	Yerel topluluklar tarafından bir ekomüze başlatılır ve yönetilir.
	Demokratik bir şekilde tüm karar alma süreçlerine ve faaliyetlerine tüm paydaş grupların katılımına izin verilmelidir.
	Yerel topluluklar, akademik danışmanlar, işletmeler, makamlar ve hükümet yapıları dâhil olmak üzere tüm paydaş gruplarından gelen girdilerle ortak sahiplik ve yönetimi teşvik etmelidir.
	Bir ekomüzede, tüketim için miras ürünlerinden ziyade genellikle miras yönetimi süreçlerine vurgu yapılır.
	Bir ekomüze yerel zanaatkârlar, sanatçılar, yazarlar, oyuncular ve müzisyenlerle iş birliğini teşvik edebilir.
	Genellikle yerel paydaşların aktif gönüllü çabalarına bağlıdır.
Ekomüzenin İşlevi ve Kapsamı	Yerel kimliğe ve yer duygusuna odaklanır.
	Farklı ortak özelliklerle belirlenebilen coğrafi bir bölgeyi kapsar.
	Hem mekânsal hem de zamansal yönleri kapsar. Zamansal olanla ilişkili olarak, şeyleri zamanda dondurmaya çalışmak yerine, sürekliliğe ve zaman içindeki değişime bakar.
	Miras kaynaklarının yerinde korunmasını ve muhafazasını teşvik eder.
	Ekomüze idealinde, genellikle somut maddi kültüre ve somut olmayan miras kaynaklarına eşit önem verilir.
Ekomüzenin Görevleri, Kullanılan Yaklaşım ve Yöntemler	Ekomüze, sürdürülebilir kalkınmayı ve kaynakların kullanımını teşvik eder.
	Daha iyi bir gelecek için değişim ve gelişime izin verir.
	Geçmiş ve şimdiki yaşamın ve insanların fiziksel, ekonomik, sosyal, kültürel ve politik dâhil tüm çevresel faktörlerle etkileşimlerinin belgelenmesini teşvik eder.
	Yerel uzmanlardan, akademisyenlere kadar birçok düzeyde araştırmacıyı teşvik eder.
	Araştırma için disiplinlerarası yaklaşımları teşvik eder.
	Ekomüze, kültür/doğa ilişkilerinin yorumlanmasına bütüncül bir yaklaşımı teşvik eder.
	Genellikle teknoloji/birey, doğa/kültür ve geçmiş/bugün arasındaki bağlantıları göstermeye çalışır.
	Ekomüze, miras ve turizm arasında bir kesişim sağlayabilir.
	Yerel topluluklara, örneğin gurur, yenilenme ve/veya ekonomik gelir gibi faydalar sağlayabilir.

Avustralya, Kanada, Japonya, Brezilya, Çin ve İtalya'da ekomüzelerin biyolojik ve ekonomik sürdürülebilirliğe katkı sağlayacakları düşünülmektedir. Avustralya'nın ilk ekomüzesi olarak 1984'te kurulan Melbourne Batı'nın Yaşayan Müzesi bölgenin sosyal, endüstriyel ve çevresel tarihînin zenginliğini belgelemek, korumak ve yorumlamak için halkı müzecilik süreçlerine dâhil eden bir topluluk müzesi rolündedir. Müze, Avustralya'da ekomüzelerin gelişmesinde katalizör görevi görmek; etkileşimli ve yenilikçi toplum müzesi olmak; sergileme tekniklerini geliştirmek; ekomüze bağlamında bir dizi alanda deneysel pilot projeler üstlenmek amaçlarıyla çalışmaktadır. Müze, Melbourne'ün göçmen nüfusu ile sanayileşmiş bölgesine hitap etmektedir. Topluluk katılımı, müzenin araştırma ve sözlü tarih programlarına katılımcı ve gönüllü olarak dâhil olma şeklindedir (Melbourne's Living Museum of the West, 2020).

Kanada'daki Kalyna Ülkesi, Alberta'nın ve Batı Kanada'nın turizm bölgesidir ve burada kurulan ekomüze, Alberta'nın tarihî yerlerinden biridir (Kalyna Country Ecomuseum, 2021). Ekomüze, ziyaretçileri keşfetmeye davet eden ve manzaranın tarihî, kültürel ve doğal özelliklerini korumaya yardımcı olan bir "miras alanı" olarak kabul edilmektedir. Sergileri görmek için bir binaya girmek yerine ziyaretçiler, geçmiş, yaşayan kültürler, manzara ve doğal rekreasyon alanları hakkında bilgi edinmek için yönlendirilmektedir.

Müze, Alberta Tarihî Siteler ve Arşivler Servisi'nin ve Alberta Üniversitesi'ndeki Kanada Ukrayna Araştırmaları Enstitüsü'nün girişimiyle 1991-1992'de kurulmuştur. Müze; eğitim, turizm, istihdam, ekonomik kalkınma desteği ve bölgesel kültürler olmak üzere altı ana temaya odaklanarak çalışmalarını proje bazlı sürdürmektedir (Kalyna Country Ecomuseum, 2021).

Brezilya'nın biyolojik ve kültürel çeşitliliğini yaşayan bir müze statüsünde ele almaya çalışan Santa Cruz Ekomüzesi, Rio de Janeiro'nun batısındaki Santa Cruz bölgesini kapsayan bir bölge müzesi olarak 1992'de kurulmuştur. 1992'de İkinci Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı Rio de Janeiro'da yapılmıştır. Konferanstaki çevre ve sürdürülebilirlik ile ilgili önemli kararların ve tartışmaların kente katkısı olacağı anlaşılmış ve bir ekomüze oluşturma fikri ortaya çıkmıştır. Yerel toplulukların ekomüzelere olan ilgisini uyandırmanın bir yolu olarak I. Uluslararası Ekomüzeler Toplantısı düzenlemiştir. Bu akademik etkinlik, tümü ekomüze çalışmalarına ve yönetiminde uzman profesyonel müzecileri bir araya getirmiştir. Santa Cruz Ekomüzesi, kamu yetkililerinin yanı sıra yerel topluluğun yönetimde rol almasıyla dikkat çekmektedir (Ecomuseu Do Santa Cruz, 2020). Müze semt halkının geniş katılımıyla, koleksiyonların araştırılması, korunması ve iletişiminde mükemmelliğe sahip yerel bir miras kurumu olmayı; sosyal sorumluluk, koleksiyonların bütünlüğüne saygı, bilimsel etik, kültürel çeşitliliğe saygı, şeffaflık, kalite ve eğitim, ortaklık, çevresel sürdürülebilirlik ve erişilebilirlik değerlerini belirleyerek çalışmalarını bu çerçevede yürütmeyi hedeflemektedir (Ecomuseu Do Santa Cruz, 2020).

Japonya ve Çin ekomüze yaklaşımlarıyla gündeme gelen ülkeler arasındadır. Japonya'nın Yamagata Eyaletinde bulunan Asahi Kasabası için hazırlanan Asashimachi Ekomüzesi 1989'dan beri kasabanın gelişim stratejisinin bir parçası olarak hizmet vermektedir. 2000 yılında Asahimachi Ekomüze Derneği kurulmuş ve yerel halkı ekomüze etkinliklerine katılmaya cesaretlendirmek için çalışmalar yapılmıştır. Kasaba ekomüze fikrini benimsemiş ve " Kapsamlı Geliştirme Temel İçeriğini" oluşturmuştur. Bu içeriğe göre, Asahi kasabası halkı hem müze ziyaretçisi hem de uygulayıcıdır. Tüm kasaba bir müze olarak kabul edilir ve her sakin bir küratördür (Corral, 2010). Kasabanın başlıca geçim kaynağı elma yetiştiriciliğidir. Müzenin öne çıkan özelliği tarımsal üretime odaklanması ve bunun tarihçesini izleyiciyle paylaşmasıdır. Müze bir odun kömürü ocağı, elma müzesi ve kaplıcaya ev sahipliği yapmaktadır. Ashai aynı zamanda şarap üretim bölgesidir ve yerel şarapçılık da ekomüzeyle bütünleşmiştir (Onur, 2014:491).

Dal Santo vd., (2017:88), İtalya'daki Casentino Ekomüzesi'nin, "Geçmişin aynası, gelecek için şantiye" vizyonuyla; kültürel mirasın iyileştirilmesi için yerel topluluklarla temas halinde olan sergi ve etkinlik alanları ile çevrelenmiş bir uygulamalı müze olduğunu belirtmektedir. Müze 1990'ların sonlarında, belediye idarelerinin doğrudan katılımıyla doğmuştur ve 14 doğal ve kültürel miras alanı içermektedir. Müze, altı temada yapılandırılmıştır.: arkeoloji, sit alanı, su, orman, tarımsal-pastoral alan ve imalat. Bu temalar insan ve çevre, zaman ve mekân anlayışını gözler önüne serecek içeriklere sahip makro temalardır. Müze yerel yönetim iş birliği ile sürdürülebilir bir alan oluşturmak için; geçici sergiler, toplantılar, seminerler, konferanslar, kurslar düzenlemekte, bilimsel yayınların ve açıklayıcı üretiminin yapılmasına katkı sağlamaktadır. Bünyesindeki ağaç işçiliği ve ahşap müzesi, Cassa Rossi kırsal yaşam koleksiyonu ve kestane müzesiyle özellikle zanaatlara bağlı üretimleri ve yerel üretimleri geliştirmeyi ve sürdürmeyi planlamaktadır. Müzede geleneksel ve tarihî otellere ek olarak doğa turizmi için farklı seçenekler sunan çiftlik evleri de oluşturulmuştur.

Tablo 2. Yurtdışı Ekomüze Örnekleri ve Katılım ve Sürdürülebilirlik Stratejisi Doğrultusunda Hazırladıkları Etkinlikler

Ekomüze	Katılım ve Sürdürülebilirlik Stratejisi Doğrultusunda Hazırlanan Etkinlikler
Melbourne Batı'nın Yaşayan Müzesi (Avustralya)	Yerel halkla sözlü tarih çalışmaları Yerel tarih araştırmacıları ile müze sohbetleri Yaşayan Müze Kaynak Merkezi'nde arşiv çalışmaları Dezavantajlı gruplarla ilgili araştırmalar Çalışma tarihî araştırmaları Göçmenlerin bölgenin kültür ve mirasına katkıları Aborjin mirası Çağdaş sanat çalışmaları Dijital arşiv çalışmaları
Kalyna Ülkesi Ekomüzesi (Kanada)	Turizm kalkınma hamlesi turizm eğitimleri Geleneksel yaşam festivalleri Rodeolar Kültür festivalleri Yerli yaşam katılımlı eğitimleri Kültür kampları
Santa Cruz Ekomüzesi (Brezilya)	Kültürel çeşitlilik ve biyoçeşitlilik eğitimleri Semt temsilcileri toplantıları Koruma, dokümantasyon ve araştırma faaliyetleri
Asashimachi Ekomüzesi (Japonya)	Küratörlük eğitimleri Tarımsal üretim çalışmaları Yerel gastronomi çalışmaları Elma Müzesi Yerel sakinlerin katılımı
Casentino Ekomüzesi (İtalya)	Yerel ve ulusal sergiler, pazarlar ve atölye çalışmaları Geleneksel konaklama seçenekleri Ulusal Gönüllü Katılım Hizmeti Programı Biyolojik ve kültürel çeşitlilik içerikli eğitimler Dezavantajlı gruplar için eğitim programları

Örnek ekomüzelerin ortak noktaları; 2030 ya da 2040 yıllarını hedefleyen müze kalkınma planları hazırlamış olmalarıdır. Bu planlarda bölgenin biyolojik ve kültürel çeşitliliğini korumak, bölge halkının yaşam kalitesini artırmak, bölgenin önümüzdeki yıllarda sürdürülebilir kalkınmasına izin vermek gibi hedefler yer almaktadır. Ayrıca, geleneksel müzelerden farklı olarak, Proje bazlı çalışmalar yapmaları, ilgi çekici ve güncel geçici sergiler hazırlamaları, bölgenin tarihîni araştırmaları, yerel toplulukların yönetimde yer alması, tüm bölgeyi bir müze olarak kabul etmeleri ve yerel üretimi geliştirerek sürdürülebilirliğe odaklanmaları dikkat çekici özellikleridir. Lambert vd. (2014:568)'ye göre, ekomüze gibi modellerin sürdürülebilirliği hayata geçirebilmeleri için devletler tarafından çeşitli yasalarla ve politikalarla desteklenmeleri gerekmektedir. Bu müzelerde kuruldukları yıllardan itibaren eğitim etkinliklerinin sürdürüldüğü ve kuruldukları bölge özelinde etkinliklerin planlandığı, bu kapsamda turistik ve kültürel çalışmaların bir arada yürütüldüğü izlenmektedir.

Türkiye'de Ekomüzeler

Türkiye'de müze mevzuatında ekomüze ile ilgili özel bir çalışma bulunmamaktadır ancak Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 2007'de yayımlanan Türkiye Turizm Stratejisi 2023 (Eylem Planı 2007-2013)'te Türk turizminde araştırma ve geliştirme faaliyetlerini artırmak, planlı bir yatırım ve örgütlenme süreci hazırlamak, tanıtım ve pazarlamayı güçlendirmek, ulaşım alternatiflerini artırmak, turizm çeşitliliğini sağlamak, hizmet kalitesini yükseltmek, kentsel ölçekte markalaşmak, turizm kentleri, ekoturizm bölgeleri ve turizm gelişim koridorları oluşturmak amaçlandığı vurgulanmıştır (Türkiye Turizm Stratejisi 2023, 2007). Raporda ekomüze kavramı yer almamakla birlikte Türkiye'de

ekoturizm bölgeleri oluşturmak adına fiziki geliştirme çalışmaları yapıldığı izlenmektedir. Cumhurbaşkanlığının 26.10.2020 tarihînde yayımlanan 2020/14 sayılı ve Ulusal Kırsal Kalkınma Strateji Belgesi konulu genelgesi ile;

> "Sürdürülebilir kırsal kalkınma için ekonomik, sosyal ve çevresel değişimlere karşı daha dayanıklı, üretken, rekabetçi ve kapsayıcı bir kırsal toplum vizyonu çerçevesinde, çok sektörlü ve çok paydaşlı bir kırsal kalkınma politikasının yürütülmesinin esas olduğu; öncelikle kırsal alanların çeşitliliğinin göz önünde bulundurulduğu, kendi yöresinde sürdürülebilir kırsal kalkınma prensipleri çerçevesinde, kırsal toplumun tüm kesimlerini kapsayan; üretici örgütleri ve aile işletmelerinin üretim kapasitesini, ürün kalitesini, kırsal işgücünün istihdam edilebilirliğini, eğitim ve sosyal alanlar için gerekli altyapı hizmetlerini, artırarak nüfusu kırsalda tutan strateji ve hedeflere ihtiyaç duyulduğu"

ifade edilmektedir (Sürdürülebilir Kalkınma, 2020). Ek olarak On Birinci Kalkınma Planında sürdürülebilir kırsal kalkınma hedefleri arasında;

> "709.1. Kırsal toplumun beşerî sermayesinin geliştirilmesi için aile işletmelerine yönelik çiftçi eğitimi ve tarım danışmanlığı konularındaki faaliyetler güçlendirilecek, kadın ve genç girişimciler başta olmak üzere yetişkin nüfusun yaygın eğitim kurslarına erişimi sağlanacak, mesleki eğitim programları katma değeri yüksek yerel ürünler esas alınarak programlanacaktır,
>
> 709.2. Kırsal alanda yaşayan kadın ve genç çiftçiler tarımsal eğitim-yayım faaliyetleri, kırsal destek projeleri ve tarımdaki iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerinde öncelikli olarak desteklenecektir,
>
> 709.3. Köylerde yoksullukla mücadeleye yönelik faaliyetlerde engelli, yoksul ve yaşlı fertlerin yaşadığı haneler ile mevsimlik gezici tarım işçiliği yapan hanelere öncelik verilecektir"
>
> 710. Kırsaldaki üretim ve yaşam biçimlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanmasına yönelik kırsal mirasın yaşatılması, tabiat ve kültür varlıklarının korunması sağlanacaktır"

maddeleri yer almaktadır (Onbirinci Kalkınma Planı, 2019). Dolayısıyla ekonomik, sosyal ve çevresel değişimlere karşı daha dayanıklı, üretken, rekabetçi ve kapsayıcı bir kırsal toplum oluşturma süreçlerinde ekoturizmin ve ekomüze kavramının öneminin büyük olduğu açıktır. Türkiye'de ekomüze modelleri geliştirilirken yurtdışı ekomüze örnekleri ve konuya ilişkin çalışmalar dikkate alınmış ve özel sektör ile yerel yönetimler tarafından örnekler hazırlanmıştır. Türkiye örneklerinin, Corsane tarafından geliştirilen ekomüze kriterleri doğrultusunda değerlendirilmesi müzelerin sürdürülebilirlik stratejilerini karşılayıp karşılamadıklarını gündeme getirmek için önemlidir.

Ankara'da kurulan Altınköy Açık Hava Müzesi, Anadolu'nun değişik bölgelerinden kırsal yaşam alanlarının şekil ve özelliklerini sergileyen bir açıkhava müzesi özelliğindedir. Müzede yapı unsuru olarak; cami, çamaşırhane, okul, bakkal, köy evleri, yel ve su değirmeni, asma köprü, köy kahvesi, atölyeler, fırın ve tarımsal üretim biçimlerinin sergilendiği yaylalar bulunmaktadır. Müzede bulunan tarlalarda aynı zamanda, buğday, sebze, meyve yetiştirilmekte, hayvanlar için ahır ve kümes gibi köy yaşantısında bulunan mekânlar yer almakta, hayvan çeşitliliği olarak da koyun, kuzu, at, köpek, kedi, kuş, geyik, ceylan, arı, horoz, tavuk gibi canlılara da barınma olanağı bulunmaktadır. Müzede nalbant, kalaycı, dokumacı, demirci varlığını sürdürmektedir (Yıldız, 2019:528; Onur, 2021:119). Yine Beypazarı'nda 2016'da açılan Anadolu Açık Hava Müzesi kendisini, çarşısında halk sanatlarını uygulayan, ekonomik bir platformda izleyici ile buluşturan bir ekomüze olarak ifade etmektedir. Müze yorumcuları ve rehberler aracılığı ile yapılan gündelik yaşam canlandırmalarında dönemi anlatan kostümler, takılar ve aksesuarlar kullanılmaktadır. Aslına uygun yeniden dikilen bu kıyafetlerin orijinalleri ise müze

mekânında izlenebilmektedir. Türkiye'nin farklı bölgelerinden seçilen mimarî yapılar, kültürler arasındaki fark ve benzerlikleri göstermesi bakımından önemlidir. Bu mekânlar, mutfak kültüründen, eğlence ve sağaltmaya, pek çok töre ve geleneğin sergilenmesine olanak sağlamaktadır (Yaşayan Köy, 2020; Onur, 2021:128).

Bayburt'ta 2013'te Beşpınar köyünde hayata geçirilen Kenan Yavuz Etnografya Müzesi, akademisyenler, yazarlar, sanatçılar ve medya iletişim uzmanlarından oluşan danışma kurulu ile yerel halkın katılımıyla yürütülmektedir (Kenan Yavuz Etnografya Müzesi, 2021). Yapım aşamasında, köylerden ve kasabalardan yıkılan ev ve konaklardan toplanan taşlar ve ahşap malzemeler toplanarak inşa edilmiştir. Müze; Köy Evi, Su Değirmeni, Bezir Yağı Değirmeni, Amfi Tiyatro ve Açık Hava Sineması, Köy Meydanı, Dede Korkut Türk Kimliği Kütüphanesi, Mescit, Tandırlık, Sergi Alanı, Kapalı Sergi Salonları, Salıncak, Güvercin Evi, Aşhane, Gecekondu ve Konak'tan oluşmaktadır. Müze, yaşayan müze konseptini kullanmakta, "eski hayatı" muhafaza edip, "yeni hayatın" içinde görünür kılmayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda; tırpan ile ot biçme şenliği, tandır şenliği, harman şenliği, kem eğirme şenliği, Bayburt türküleri klipleri serisi, bulgur yapma şenliği yapılmaktadır. Müzede Bayburt folklorunun özgün örnekleri, ziyaretçilerin görsel ve duygusal algılarına sunulmaktadır. Ağız barı geleneği, köy evinin toprak damında icra edilebilmekte, gelin direğine çıkan gelinin önünde, köy düğünü yapılabilmektedir. Müzenin yanında Selçuklu mimarisine uygun "Loru Han" yaptırılarak konaklama projesi olarak müze bünyesinde yerini almıştır (Kenan Yavuz Etnografya Müzesi, 2021). Avrupa Müzesi Forumu EMF'nin sahibi olduğu Avrupa Yılın Müzesi Ödülü EMYA'nın Silletto Ödülü yerel topluluğunu müze ve miras projelerinin planlanması, geliştirilmesi ve yürütülmesine dâhil etmede mükemmellik sergileyen veya halkı geliştirmek amacıyla gönüllülerle yaptığı çalışmalardan destek alan bir müzeye verilmekte olup 2021'de yerel köklere ve mirasa dönüşü savunmanın etkili yollarını bulmayı başardığı ve köy mirasının zenginliği üzerine inşa edilen kültürel projelerin kırsal, sosyal ve ekonomik yaşamı nasıl yeniden canlandırabileceğini göstermedeki gücü ile Kenan Yavuz Etnografya Müzesi'ne verilmiştir (EMYA 2021 Silletto Ödülü, 2021).

Bolu Mudurnu'da 2005'te oluşturulan Hüsamettindere Köyü Ekomüzesi'nde; unutulmuş gelenek ve göreneklerin yaşatılması, yöreye ait folklorik ve orta oyunlarının yeniden canlandırılması, tarımsal-hayvansal projeler, doğru tüketim, geri dönüşüm, köye gelen misafirlerle ve köyde yaşayanlarla doğa yürüyüşleri, el sanatları, geleneksel doğal ürünlerin tanıtımı gibi sosyal faaliyetler planlanmaktadır. Köyde 2010'da ortak çalışmalar yapmak amaçlı Doğal ve Kültürel Mirası Koruma Derneği kurulmuştur (Onur, 2021:127). Ekomüzenin temel amacı köy sakinlerinin kültürel ve doğal değerlere ilişkin farkındalığını artırmak ve sürdürülebilir kalkınmaya destek vermelerini sağlamaktır. Müzede yerel halkın aidiyet duygusunu artırmak ve geleneklerin sürdürülebilirliğini sağlamak amaçlı sosyal faaliyetler düzenlenmektedir. Bu faaliyetler; folklorik oyunların yeniden canlandırılması, geleneksel tarım ve hayvancılık tekniklerinin ve uygun tüketim şeklinin ziyaretçilere öğretilmesi başlıkları altında toplanmaktadır. Müzede her yıl temmuz ayında düzenlenen köy sakinlerinin akşam yemeği için bir araya geldiği Hacet Bayramı geleneksel bir etkinliktir. Ayrıca, gönüllüler ve köy halkıyla yapılan iş birliği sayesinde yöresel beceriler, köyün tarihî ve lehçesi gibi somut olmayan değerler belgelenmiş ve arşivlenmiştir. Yeni topluluk köydeki evlerini sadece yaz aylarında kullandığı için köyün bir kısmı kış aylarında boşalmaktadır. Bu durum Hüsamettindere Köyü'nde yapılan ekomüze projesinin köydeki günlük yaşam tarzını ne kadar özgün yansıttığını tartışmalı bir konu hâline getirmektedir. Bununla birlikte aktif olarak faaliyetlerine devam ettiği süreçlerde, ekomüze projesi yerel halkın kültürel ve doğal peyzaj hakkında farkındalık

kazanmasını sağlamıştır. Müzenin kırsal mirası değerlendirme yaklaşımı turizm odaklıdır. Müzede yerel yönetimle iş birliği yapılamamış olması sürdürülebilirliği olumsuz etkilemektedir (Kurtuluş, 2018: 302, 304).

Opet Petrolcülük Çanakkale'de 14 yıldır yürüttüğü "Tarihe Saygı Projesi" kapsamında; 2018 Troya Yılında "Arkeo-Köy"e dönüştürdüğü Tevfikiye'nin ardından 2019'da Troya Bölgesi'ndeki Çıplak Köyü'nde çalışmalara başlamış ve köyü Etno-köy hâline getirmiştir. Proje, Çıplak Köyü'nün etno-kültürel mirasını yansıtacak şekilde kurgulanmıştır. Troya ve arkeolojinin doğuşu, 20. yüzyıl başı savaşlar dönemi ve Cumhuriyet'in izlerini taşıyan Çıplak Köyü'nde devam eden çalışmalar, Çanakkale'nin Türk ve Osmanlı tarihînden bir kesit olarak tasarlanmıştır. Proje kapsamında; Çıplak Dede Türbesi, çeşme ve köy kahvesini içine alan köy meydanı yeniden düzenlenmiştir. Meydan düzenlemesinde Troya kazıları, Osmanlı'dan günümüze Çıplak Köyü tarihî ve köyde uygulanan geleneksel tarım uygulamalarına dair özellikler öne çıkarılmıştır. Köyde bir Arkeoloji Evi düzenlenmiş ve evin yanındaki bir bina ise "Osmanlı'dan Günümüze Yerel Tarih Evi" olarak planlanmıştır (Opet Etnoköy Projesi, 2020).

Geleneksel kaşar ve gravyer peynirinin üretim yeri olan Kars'ta 2012'de Boğatepe Köyü'nde peynir yapımına bağlı kültürü tanıtmak amacıyla Zavot Köyü Ekomüzesi kurulmuştur. Peynir Müzesi'nin yanı sıra bölgenin %70'i bir ekomüze kapsamına alınmıştır. Peynir Müzesi'nde krema makinesi, yağ yapma makinesi, peynir yapımında kullanılan ahşap malzemeler, yağ kalıbı, 1900'lere ait yazılı belgeler, 1900'lerde ilk peynir üreten ailelerin resimleri-belgeleri, tartı aletleri, kaşar sepeti, kalıplar, maya saklama sandığı gibi değeri bulunan nesneler ve maketler yer almaktadır (Birgünbiryerde Blogspot, 2020).

Tablo 3. Yurt içi Ekomüze Örnekleri ve Katılım ve Sürdürülebilirlik Stratejisi Doğrultusunda Hazırladıkları Etkinlikler

Ekomüze	Katılım ve Sürdürülebilirlik Stratejisi Doğrultusunda Hazırlanan Etkinlikler
Altınköy Açık Hava Müzesi, Ankara	Sebze, meyve yetiştiriciliği Nalbant, kalaycı, dokumacı, demirci, değirmen atölyeleri Tarımsal etkinlikler Kültürel eğitimler
Beypazarı Yaşayan Köy Anadolu Açıkhava Müzesi, Ankara	Yaşayan köy müze evler Köyde bir gün etkinliği Yaşayan mutfak etkinlikleri Müze eğitimi, atölye çalışmaları
Kenan Yavuz Etnografya Müzesi, Bayburt	Tırpan ile ot biçme şenliği, tandır şenliği, harman şenliği, kem eğirme şenliği Bayburt türküleri Bulgur yapma şenliği Köyün Çiçekleri Projesi Çağdaş sanat sergileri
Hüsamettindere Köyü Ekomüzesi, Bolu	Hacet Bayramı etkinlikleri
Opet Çıplak Köyü Etnoköy Projesi, Çanakkale	Arkeoloji Yolu etkinlikleri Yöresel Gıda Ürünleri Yapımı Kursu Protokol Kuralları Kursu (Ağırlama Sanatı) Kırsal Turizm kursu Hediyelik Eşya Yapımı Kursu Yöresel Ürün Yapım Evi çalışmaları
Boğatepe (Zavot) Köyü Ekomüzesi, Kars	Köyde Kahvaltı Unutulan peynirler tanıtım programları Zavot Peynir Müzesi rehberli müze turu Kadın girişimciler buluşması

Yukarıda söz edilen ekomüzelerin yetkilileri, Corsane tarafından geliştirilen ekomüzenin 21 temel ilkesini göz önünde bulundurarak öz değerlendirme yapmışlardır. Opet Çıplak Etnoköy Müzesi, etnoköyü şu an için ekomüze adayı bir köy olarak ifade

edebileceklerini ancak tam olarak ekomüze olarak adlandıramayacaklarını ifade etmişlerdir. Hüsamettindere Köyü Ekomüzesi ise, ekomüze sürecinde yerel desteği tam olarak alamadıklarını ifade ederek yerel katılıma büyük ölçüde ihtiyaç olduğunu vurgulamıştır. Kenan Yavuz Etnografya Müzesi ise, disiplinlerarası çalışma becerisini artırmak amacında olduğunu ifade etmiştir. Ekomüzelerce hazırlanan etkinlikler incelendiğinde ekomüze kavramını büyük ölçüde karşıladıkları, yerel halkın üretime katılımını sağlayarak kırsal kalkınmayı hızlandırmayı planlayan bir bilinçle hareket ettikleri anlaşılmaktadır. Bu müzelerde yürütülmeye çalışılan etkinliklerle yerel halkın katılımı ve desteği olmaksızın ekomüze modellerinin sürdürülemeyecek bir formüle sahip olduğu da ortaya çıkmaktadır. Bu müzelerde Yanar ve Tağı (2014)'nın da vurguladıkları gibi yöreye özgü, yöreyi temsil yeteneği yüksek olan ürünlerin ve özellikle bölgeye özgü coğrafi işaretli ürünlerin üretilme ve tanıtılma potansiyelleri de yüksektir ve bu doğrultuda çalışmalara uygun bir alt yapı hazırlanabilir.

Sonuç

Doğal ve kültürel ortamlara değer vermek ve korumak, müzenin ve ziyaretçilerinin birincil sorumluluğudur. Bu bağlamda müzelerin ziyaretçileriyle uzun soluklu birliktelikler inşa etmesi önemlidir. Koleksiyon yönetimini ziyaretçilerle birlikte profesyonel bir anlayışla yürütebilmek müzelerin temel işlevleri arasındadır. Bu süreçte müzelerden enerji ve diğer doğal kaynaklardan en iyi şekilde yararlanmaları ve atıkları en aza indirmeleri beklenirken aynı zamanda bu konuda hedeflerini belirlemeleri istenmektedir. Müzelerin değişen siyasi, sosyal, çevresel ve ekonomik bağlamlara hazırlıklı olmaları; diğer müzelerle iş birliği içinde çalışmaları önerilmektedir (Museum Association, 2008).

Ekomüzeler bölgesel sürdürülebilir kırsal kalkınmaya katkısı yanında bölgenin çocukları, gençleri, kadınları, dezavantajlı grupları vb. dâhil olmak üzere yerel halkın yaşam boyu öğrenme, kültürel eğitim ve sosyal etkileşim merkezi olarak hizmet verebilirler. Bu çerçevede ekomüzede yukarıdaki öneriler ve ekomüze göstergeleri doğrultusunda yerel bölgeye uygun eğitim politikası geliştirilmeli, iyi planlanmış uygulanabilir kısa, orta ve uzun vadeli projeler oluşturulmalıdır. Eğitimlerin değerlendirmeleri izleme faaliyetleri yapılarak yeni modeller hayata geçirilebilir. Ekomüzelerdeki eğitim etkinlikleri ulusal öğretim programına uygun kazanımları içeren konuların yanında; tarımsal eğitimler, kültür ve doğa eğitimleri, sportif amaçlı eğitimler, kişisel gelişimi önceleyecek, yaşadıkları bölgenin özelliklerini fark edecekleri içeriklerde ve gündem takibi yapılarak iklim krizi vb. konulara odaklanarak oluşturulmalıdır. Bu etkinliklerde yerel halkın katılımının sağlanması, yöreye özgü çevre eğitim programlarının sürekli hale getirilmesi ve tanıtım ve etkinliklerin uygulanmasında teknolojide hibrit modellerin kullanılması sürdürülebilirlik açısından önemlidir.

Ekomüze süreçlerinde turizm faaliyetleri gerçekleştirilirken dikkat edilmesi gereken konulardan biri de ekomüzenin bölgenin doğal yapısıyla uyumlu, halkın tarihî ve kültürel mirasına saygılı, yerel kimliğe odaklı, kaybolmaya yüz tutmuş değerleri gün ışığına çıkararak yeniden anlamlandırma, koruma ve geleceğe aktarma fikrini benimseyerek sürdürülebilir bir gelişme için bu değerleri toplumun hizmetine sunmayı amaçladığıdır. Ekomüzelerin çağdaş müzecilik yaklaşımları doğrultusunda sergileme ve hizmet tasarımlarını kurgulamaları gerekir. Bu nedenle turizm faaliyetlerinin yıkıcı etkisinden bölge ve yerel halkı koruyacak sistemler geliştirilmeli, risk tespit analizleri, önleyici faaliyetler belirlenmeli, halkın farkındalığı için sürekli eğitim modülleri geliştirilmeli ve temel amaçlara sahip çıkılmalıdır. Ekomüze kriterleri hayata geçirilirken öncelikli hedef ekonomik kaygılarla bölgeye gelen ziyaretçi sayısını artırmak olmamalı; turizm faaliyetleri tarımsal ya da benzer ekolojik faaliyetlerin önüne geçmemelidir. Ekomüzenin kurulduğu bölgede

kendi üretmediği ihtiyaçlarını yakın civardan alınması tercih edilmeli, kültürel ve doğal peyzajın tamamı sürece katılmalıdır.

Yaşam boyu öğrenme ortamlarından biri olan ekomüzelerin de On Birinci Kalkınma Planında yer alan sürdürülebilir kırsal kalkınma hedeflerinin gerçekleştirilmesine de büyük fırsat olduğu değerlendirilmektedir. Bu kapsamda Türkiye ekomüzeleri için bir manifesto geliştirilebilir. Bu manifesto geliştirilirken mevcut durumun analizini yapmak doğru olacaktır. Türkiye'deki ekomüzelerin tanıtım ve etkinliklerinde sürdürülebilirlik konusunda strateji geliştirmeleri, daha görünür olabilmek için medyada varlıklarını güçlendirmeleri, müze statülerini koruyarak ICOM tarafından yapılan müze tanımına uyum sağlayacak yönetim ve istihdam politikaları geliştirmeleri gerekmektedir. Özel sektör, kişiler ve yerel yönetimler tarafından oluşturulan bu müzelerin bazılarının daha çok bir park görünümünde olması ve müze statüsüne sahip olmamaları (Örneğin, Altınköy Açık Hava Müzesi), bazılarının etkinliklerini bahar ve yaz aylarında gerçekleştirmeleri (Örneğin, Hüsamettindere Köyü Ekomüzesi) ve Kenan Yavuz Etnografya Müzesi'nin başardığı ölçüde genellikle yerel halkın katılımını düzenli ve sürdürülebilir düzeyde sağlayamamaları gibi sorunlar dikkat çekmektedir. Bu nedenle Türkiye'deki ekomüzelerin kendilerini "katılımcı kurumlar" olarak tanımlamayı seçmeleri önerilebilir. Ekomüzeler aktif katılıma ve farklı toplulukların iş birliğine dayalı, yerel toplulukların kültürel gelişimini amaçlayan, yaratıcı ve kapsayıcı uygulamalar ile paydaş kurumları kapsayan yapılar olarak öne çıkmalıdır. Birincil amaçları, teknikler, kültürler, üretimler, peyzaj ve kültürel miras arasındaki iletişimi kurgulamak olmalıdır.

Ekomüzeler, peyzaj ve kimlik arasındaki ilişkiyi daha iyi anlama ihtiyacını teşvik etmeye aktif olarak katılmalıdır. Doğal afetlerden etkilenen bölgeleri hayata döndürmek, doğal veya kültürel, somut veya somut olmayan değerler ve uygulamalar bağlamında gündeme taşımak ekomüzenin görevi olmalıdır. Ekomüzeler dağlık arazilerin, terk edilmiş yerleşim yerlerinin, turizmden uzak bölgelerin yeniden iskân edilmesinde önemli roller oynayabilirler. Bu hedefleri hayata geçirirken ekomüzelere müze kurma işlemleri ve aşamaları konusunda kolaylık sağlayan politikalar geliştirilmelidir.

YAZARLARIN KATKI DÜZEYLERİ: Birinci Yazar %55; İkinci Yazar %45.
ETİK KOMİTE ONAYI: Çalışmada etik kurul iznine gerek yoktur.
FİNANSAL DESTEK: Çalışmada finansal destek alınmamıştır.
ÇIKAR ÇATIŞMASI: Çalışmada potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

Acar, Yusuf. "Aksaray İli Güzelyurt İlçesi (Gelveri) Potansiyelinin Ekomüzecilik Kapsamında Swot Analizi ile Değerlendirilmesi". *Çatalhöyük Uluslararası Turizm ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* 1 (2016): 321-330.

Birgünbiryerde Blogspot. "Kars Peynir Müzesi: Zavot Eko Müze." https://birgunbiryerde.blogspot.com/2013/07/kars-peynir-muzesi-zavot-eko-muze.html?view=sidebar, (Erişim Tarihi: 07 Ekim 2020).

Corral, Navajas Oscar. "Japan ecomuseums: Global models for concrete realities". *Sociomuseology IV, Cadernos de Sociomuseologia,* 38 (2010): 217- 244.

Davis, Peter. "New museologies and the ecomuseum". *Heritage and Identity*. Ed. Brian Graham ve Peter Howard. Hampshire: Ashgate Publishing, 2008: 398-414.

DROPS - World Platform for Ecomuseums and Community Museums. "Drop by drop becomes a river". https://sites.google.com/view/drops-platform/home, (Erişim Tarihi: 20 Eylül 2020).

Ecomuseum Indicators. "Indicators of an ecomuseum: examples by Gerard Corsane and Peter Davis". https://ecomuseums.com/indicators-of-an-ecomuseum-examples-by-gerard-corsane-and-peter-davis, (Erişim Tarihi: 15 Kasım 2020).

Ecomuse de Santacruz. http://www.ecomuseusantacruz.com.br, (Erişim Tarihi: 10 Eylül 2020).

Elmalı Şen, Derya, Evşen Yetim ve Elif Öztürk. "Kültürel Mirasın Geleceği İçin Sürdürülebilir Bir Müzecilik Anlayışı: Ekomüze". *Sanat Tarihî Dergisi* 29 (2020): 913-943.

EMYA. Silletto Ödülü. “Kenan Yavuz Ethnography Museum – 2021 Winner Of The Silletto Prize”, https://www.europeanforum.museum/en/previous-editions/emya-twentyone/kenan-yavuz-ethnography-museum, 2021 (Erişim Tarihi: 10 Haziran 2020)

Göz, Seda. “Karaman İli Ayrancı İlçesinin Ekomüze Potansiyeli, Bir Ekomüze Modeli Önerisi”. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, 2021.

Karadeniz, Ceren, Ayşe Okvuran, Müge Artar ve Ayşe Çakır İlhan. "Contemporary Approaches and Museum Educator within the Context of New Museology". *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences* 48 (2015): 203-226.

Kalyna County Ecomuseum. https://tourismealberta.ca/attrait/kalyna-country/?lang=en, 2021 (Erişim Tarihi: 11 Ekim 2021).

Kenan Yavuz Etnografya Müzesi. https://www.kenanyavuzetnografyamuzesi.org, (Erişim Tarihi: 30 Kasım 2021).

Kurtuluş, Vacide Betül. “Ekomüze Kavramı ile Kırsal Alanların Sürdürülebilir Korunması Üzerine Bir Tartışma”. Mimarlık, Planlama ve Tasarım Araştırmaları. Ed. Özlem Parlak Biçer. Ankara: Nobel Yayıncılık, 2018. 295-306.

Latham, Kiersten ve Jaede, Katherine. “Take that COVID! Positive Documents Emerging from the Museum Sector”, *Proceedings from the Document Academy* 8, 2 (2021): 1-19.

Melbourne's Living Museum of the West. “Museum projects”. http://www.livingmuseum.org.au/index_home.html, (Erişim Tarihi: 21 Aralık 2020).

Museology Timeline. “Community Museology and Sustainability, A timeline exploring the history of the community-based museums, since the 1940s all the way to the present day”. https://eulacmuseums.net/index.php/resources/community-museology-timeline, (Erişim Tarihi: 11 Kasım 2021).

Museums Association. Sustainability and museums. Your chance to make a difference. https://www.museumsassociation.org/campaigns/sustainability, 2008 (Erişim Tarihi: 10 Ocak 2020).

Negri, M. “La aparición del concepto de sostenibilidad en el ámbito de los museos de Europa. Posibles directrices para la evolución de los museos como organizaciones sostenibles”. Museos.es 7-8 (2012), 34-43. Ministerio De Educación, Cultura Y Deporte.

Onbirinci Kalkınma Planı. “Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023)”. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/07/OnbirinciKalkinmaPlani.pdf, (Erişim Tarihi: 01 Ocak 2019).

Onur, Bekir. *Yeni Müzebilim: Demokratik Toplumu Yaratmak*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 2014.

Onur, Süheyla. *Açık Hava Müzeleri ve Kültürel Miras*. Ankara: Nobel Yayınları, 2021.

Opet Etnoköy Projesi. https://www.opet.com.tr/sosyal-sorumluluk-projeleri/etno-koy-ciplak-projesi, (Erişim Tarihi: 22 Ocak 2020).

Raul Dal Santo, Nerina Baldi, Andrea Del Duca ve Andrea Rossi. “The Strategic Manifesto of Italian Ecomuseums”. *Museum International* 69, 1-2 (2017): 86-95.

Riva, Rafaella (2017). *Ecomuseums and Cultural landscapes: State of the art and future prospects*. Italy: Maggioli Editore.

Sürdürülebilir Kalkınma. “Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, Strateji ve Bütçe Başkanlığı”. http://www.surdurulebilirkalkinma.gov.tr/temel-tanimlar, (Erişim Tarihi: 26 Eylül 2020).

Theopisti Stylianou-Lambert, Nikolaos Boukas ve Marina Christodoulou-Yerali. “Museums and cultural sustainability: stakeholders, forces, and cultural policies”. *International Journal of Cultural Policy* 20, 5 (2014): 566-587.

Türkiye Turizm Stratejisi 2023. Eylem Planı 2007-2013. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. https://www.ktb.gov.tr/TR-96696/turkiye-turizm-stratejisi.html, 2007 (Erişim Tarihi: 14 Mayıs 2023).

Ulusal Kırsal Kalkınma Strateji Belgesi 2021-2023. https://www.tkdk.gov.tr/Content/File/UKKS-3Belgesi.pdf, (Erişim Tarihi: 31 Ocak 2021).

Quebec Declaration. “Declaration of Quebec-Basic Principles of a New Museology 1984”. *Sociomuseology IV, Cadernos de Sociomuseologia*, 38, 2010. https://www.ces.uc.pt/projectos/somus/docs/Quebec%20declaration%201984.pdf, (Erişim Tarihi: 30 Ocak 2021).

Yanar, A., Özkan Tağı, S. "Burdur İline Ait Coğrafi İşaretlerin Belirlenmesi ve Özgün Turistik Hediyelik Eşya Tasarım Önerileri". Art-e Sanat Dergisi 1 (2014): 29-41 <https://dergipark.org.tr/en/pub/sduarte/issue/20734/221591>

Yıldız, Ebru Nuriye. “Kentsel Dönüşüm Alanlarında Temalı Tasarımlar: Altınköy Açık Hava Müzesi Örneği”. *Uluslararası Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Dergisi* 5, 4 (2019): 1-16. doi: 10.7176 / JSTR / 5-4-01.